

Ових дана читамо у новинама да ће грађани добити акције Нафтне индустрије Србије у вредности од по 25 евра. Испуњење предизборних обећања или предизборна превара. Можда је то само почетак исплате од оних 1.000 евра, које су нам обећали када смо уписивали акције. Фонд од око 127 милиона евра, колико износи 15% акција од укупне вредности НИС-а (прописано је да се 15% акција дели грађанима), поделиће се на око пет милиона грађана „акционара“. Да ли се ради о погрешној процени вредности приватизованог јавног предузећа које је прво дошло на ред за поделу бесплатних акција грађанима? Да ли ће имовина осталих јавних предузећа од чијег би акцијског капитала грађани такође требало да добију део колача бити већа, како би грађани акционари добили макар приближни део од оних обећаних 1.000 евра, или ће у другим случајевима вредност имовине бити мало реалнија и приближнија оној с којом се калкулисало при изради пројекта. А можда су грађани криви? Зашто се пријавило њих пет милиона? Подсетимо се како је текао процес приватизације у Србији, како је направљен програм бесплатне поделе акција и како се код нас управља приватизованим предузећима.

„Приватизација се током деведесетих година одвијала тако што је прелаз својине из друштвене у приватну вршен каналима сиве економије у изузетно инфлаторним условима, који су довели до неравномерне прерасподеле друштвеног богатства. Приватизацију треба посматрати са становишта ефикасности и утицаја на привредни раст. Процес приватизације на бази Закона о својинској трансформацији предузећа (који је био на снази од 1997. до 2001. године), подсетимо, спроведен је на неколико начина: бесплатном поделом акција (60%, на овај начин се појавио велики број ситних акционара), докапитализацијом, конверзијом дугова у акције или комбинованим методама. Тада је приватизован мали број предузећа, а због изолације нисмо могли продавати предузећа страним купцима. Закон о приватизацији из 2001. године уводи метод продаје већинског дела капитала путем јавног тендера (углавном за велика и стратешки значајна предузећа) и јавне аукције (за мала и средња предузећа).“ [\[1\]](#)
Грађани који нису успели да дођу у посед акција по старом закону „обештећени су“ тако што им је омогућено да упишу акције у јавним предузећима.

Следи опис из 2008. године који приказује како се процес приватизације одвија:
„Средином 2007. утврђен је Предлог стратегије за окончање поступка приватизације, којим се планира да се преосталих око 1.200 предузећа приватизује до краја 2008. године. Предстоји приватизација ЈАТ-а, Нафтне индустрије Србије, Робних кућа Београд... Продаја имовине, као метод приватизације примениће се у случају Генекса. Уводи се нови метод приватизације – отварање стечаја, па продаја предузећа на лицитацији, који значи да купац не преузима дугове предузећа, јер се утврђује почетна продајна цена чији је износ већи од дугова. То је поступак за фирме које се не могу

Управљање НИС-ом и бесплатна подела акција

Пише: Ружица Мрдаковић-Цветковић и Драган Михајловић
понедељак, 24 август 2009 15:43

продати на тендеру или аукцији. На пример, почетна продајна цена за Робне куће Београд 140 милиона евра, већа је за 10 милиона од дугова, и у њу су укалкулисана средства за исплату отпремнина радницима. Приватизација јавних предузећа се одвија најспорије и очекује се да ће овај процес бити завршен до 2008. Према подацима из завршних рачуна за 2005. годину, укупан губитак јавних предузећа износио је 22 милијарде динара. У томе је највећи губитак Железнице, ЈАТ-а, ПЕУ Ресавица, ЕМС, РТС. Нето добитак остварили су Телеком, НИС, ПТТ, Србијагас.“ [\[2\]](#) И дошли смо до јесени 2009. године, а процес приватизације још није окончан.

Концепт приватизације јавних предузећа, предузећа која обављају делатност од општег интереса и предузећа са државним капиталом у периоду од 2008. до 2010. године (који је припремило Министарство економије и регионалног развоја крајем 2007. године) планирао је да се изврши „корпоратизација предузећа“ путем модела: 1) тендерска приватизација већинског дела капитала и 2) иницијална јавна понуда (ИПО) мањинског дела капитала. Концептом приватизације обухваћено је 6 јавних предузећа, од којих прва два по моделу тендерске приватизације већинског дела капитала, а остала по ИПО моделу и/или издавањем нових акција предузећа (докапитализација):

- НИС

- ЈАТ

- Телеком

- ЕПС

- Аеродром

- Галеника.

Управљање НИС-ом и бесплатна подела акција

Пише: Ружица Мрдаковић-Цветковић и Драган Михајловић
понедељак, 24 август 2009 15:43

У следећој табели, дат је приказ како се Концептом приватизације планирала подела власништва у поступку приватизације јавних предузећа, односно предузећа са већинским државним власништвом. [3] За нашу тему интересантно је како се дели акцијашки капитал Нафтне индустрије Србије, али напоменимо да је готово истоветни принцип и код ЈАТ-а, једино што је код ЈАТ-а остављена могућност да у својини државе остане 31,5 до 33,5%.

Власничка структура Нафтне индустрије Србије, према овом концепту, требало би да се формира на следећи начин: планирано је да се прода стратешком партнеру, који ће постати већински власник и то 51%. У државном власништву би требало да остане 31% акција, а 17,5% акција би требало да се поделе као бесплатне и то бесплатне акције запосленима у НИС 2,5%, а осталим грађанима који су се пријавили за бесплатну поделу акција 15%.

ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ	ПАКЕТ				ВРЕМЕНСКИ ОКВИР
	ПРОДАЈА	БЕСПЛАТНЕ АКЦИЈЕ ГРАЂАНИМА	БЕСПЛАТНЕ АКЦИЈЕ ЗАПОСЛЕНИМА	ДРЖАВНО ВЛАСНИШТВО	
I Већинска продаја (тендер)	Стратешки партнер				Објављивање јавног позива за тендерску приватизацију
НИС	51%	15%	2.5%	31.5%	Први квартал 2008. год.
ЈАТ	минимално 51%	15%	2.5%	31.5% - 33.5%	Други квартал 2008. год.
II Мањинска продаја (ПРО)	Тржишне кандидата				Објављивање тендера за финансијског саветника
ЕПС	15%	15%	2.5%	67.5%	Крај 2007. год/ Први квартал 2008. год.
Телеком	14%	15%	2.5%	48.5% (20% ОТЕ)	Крај 2007. год/ Први квартал 2008. год.
Аеродром «Никола Тесла»	15%	15%	2.5%	67.5%	Крај 2007. год/ Први квартал 2008. год.
Галеника	15%	15%	2.5%	67.5%	Крај 2007. год/ Први квартал 2008. год.

Одлуком владе ФНРЈ, од 10.2.1949, основана је НИС-Нафтагас као предузеће за истраживање и производњу нафте и гаса. О гасном споразуму и нагодбама око купопродаје Нафтне индустрије Србије са Русијом, било је речи у раније објављеним текстовима аутора. Сад смо ту где смо. НИС је продат на основу уговора од 24. децембра 2008. и већински власник је постала руска државна компанија „Гаспромнефт“, која поседује 51% капитала (www.nis-naftagas.co.yu), а Влада Србије поседује мање од 50% имовине овог предузећа и требало је да подели своје акције грађанима, радницима запосленим у НИС-у... Програмом бесплатне поделе акција било је предвиђено да ће од акција НИС-а сваки грађанин који је уписао акције добити акцијски капитал у вредности од око 270 евра.

Не упуштајући се у дискусије око продајне цене НИС-а и преговора са руским партнером, јер је то већ окончан поступак, овде ћемо сагледати реперкусије одлука менаџмента ове руско-српске компаније на статус и права потенцијалних власника бесплатних акција – грађана Србије. Акцијски капитал НИС-а био је подељен на 8.153.000 акција, од чега је 4.158.030 акција у својини „Гаспромнефта“, док је у власништву Владе Србије 3.994.970 акција и према плану је још у 2008. години требало да 1.222.950 акције (или 15% од укупног броја акција) подели грађанима.

Али колико је то? Да би грађани знали шта могу добити мора се знати вредност акције. А да би се до ње дошло морамо имати податке о укупном капиталу НИС-а. Према неким информацијама, пошто је „Гаспромнефт“ платио 400 милиона евра за 51% власништва НИС-а, следи да је укупни капитал ове компаније био нешто више од 800 милиона евра (у време уплате руског партнера), али је накнадно овај улог повећан за још 50 милиона.

На седници одржаној 17.8.2009. године, Скупштина акционара је усвојила одлуку о подели акција компаније у циљу максималног поједностављења предстојеће процедуре расподеле акција међу запосленима у овој компанији и грађанима Србије. Уједно је донета и одлука према којој се број акција компаније повећава на износ од 163.060.400 акција, уз истовремено смањење цене једне акције до минималног нивоа који предвиђа закон, а то је 500 динара по акцији. Скупштина акционара донела је и одлуку да се у складу са овим одлукама унесу одговарајуће измене у Статут и Оснивачки акт НИС-а. (www.nis-naftagas.co.yu.vestiisaopstenja

, саопштенје од 17.8.2009) Одлуком о повећању акција смањује се вредност појединачне акције, а незнатно повећава укупни капитал компаније. Међутим, да бисмо се упуштали у дискусију оваквог типа морали бисмо имати увид у пословне књиге предузећа. С обзиром на то да је овде тема само бесплатна подела акција грађанима, није неопходно улазити у дубље анализе. Битно је само то да ће грађани са закашњењем изгледа добити део обећаних акција, а зашто њихова вредност није ни близу обећаној то треба питати надлежне.

Како се управљало акцијама које су руска предузећа раније купила, илуструје следећи пример. „Руска Федерација, најзначајнији спољнотрговински партнер Србије, улагањем капитала у српска предузећа настоји да задржи своје место на српском тржишту. Укупни обим руских инвестиција износи скоро пола милијарде долара. Највећа стратешка инвестиција је улагање руске нафтне компаније „Лукоил“ у куповину „Беопетрола“. Мада се овде испољавају и неке негативне тенденције: за четири године управљања предузећем Руси су укинули велепродају и тиме ограничили приходе фирме на малопродајне цене, нису исплаћивали дивиденде малим акционарима и свели су вредност акција са 706 евра на четвртину тог износа. Ревизијом је утврђено да ни порез није редовно уплаћиван. Да ли је овде реч о нереалном приказивању финансијских

Управљање НИС-ом и бесплатна подела акција

Пише: Ружица Мрдаковић-Цветковић и Драган Михајловић
понедељак, 24 август 2009 15:43

резултата (фиктивни губитак) у циљу реекспорта профита, требало би да утврде ревизори, али је овом инвестицијом побољшано снабдевање српског тржишта нафтним дериватима.“ [4]

Према саопштењу са конференције за штампу, коју је августа 2009. одржао генерални директор компаније Кирил Кравченко, НИС је у првом кварталу 2009. остварио губитак од око 11 милијарди динара, а у првим месецима другог квартала приход од око 3,8 милијарди динара. Остварено је повећање обима зараде од продаје, повећање ефикасности рада Рафинерије, смањење трошкова у производњи и администрацији, раст испорука у иностранство и обима продаје гаса. Најзначајнији резултат је у домену црпљења нафте – обим производње домаће нафте у првом кварталу 2009. повећан је за 5% у односу на први квартал 2008. уз истовремено смањење трошкова за 7%. Задржан је исти укупан обим продаје продукције (око 600.000 тона), уз пад обима продаје на домаћем тржишту и повећање испорука за инострана тржишта. Када лаички гледамо презентоване резултате запитамо се какве користи Србија има од тога што је НИС продат. Повећана је производња, значи експлоатација домаћих сировина, али не у циљу бољег снабдевања домаћег тржишта сировинама, него у циљу извоза оскудних природних ресурса, док истовремено велики издаци за увоз енергетских сировина стравично оптерећују платни биланс Србије. Започиње и главни инвестициони процес у вредности не мањој од 548 милина евра. „Инвестира се“ у испуњење социјалних обавеза НИС-а и маркетиншко истраживање тржишта. Значи у отпуштање радника – према извештајима око 2.200 радника се јавило за добровољни одлазак из НИС-а, уз отпремнину или отпис дугова према компанији које радници имају, на пример по основу стамбених кредита и сл. И улаже се у истраживање тржишта, да ли то значи да је НИС купљен да би преко њега било купљено српско тржиште? (www.nis-naftagas.co.yu.vestiis.aopstenja , саопштење од 13.8.2009). Али вратимо се бесплатним акцијама.

Подсетимо се „ко има право на бесплатне акције“:

СВИ ПУНОЛЕТНИ ГРАЂАНИ који испуњавају следеће услове:

- Да су пунолетни на дан 31.12.2007;
- Да су држављани Србије на дан 30.06.2007;

Управљање НИС-ом и бесплатна подела акција

Пише: Ружица Мрдаковић-Цветковић и Драган Михајловић
понедељак, 24 август 2009 15:43

- Да имају пребивалиште на територији Србије на дан 30.06.2007. године, односно, да имају статус привремено расељеног лица са Косова и Метохије;

- Да нису остварили право на бесплатне акције по основу претходних прописа

- Да су уписани у евиденцију носиоца права у складу са овим законом

ЗАПОСЛЕНИ И БИВШИ ЗАПОСЛЕНИ у предузећима која су предмет Закона и то:

У НИС-у право на акције или бонус имају и запослени и бивши запослени у ЈП “Транснафта” и ЈП “Србијагас”

У Телеком-у право на акције или бонус имају и запослени и бивши запослени у ЈП ПТТ саобраћаја “Србија”

У ЕПС-у право на акције или бонус имају и запослени и бивши запослени у ЈП Електромрежа Србије.“ [\[5\]](#)

Уколико дођу у посед ових акција, према плану из концепта и Закону о праву на бесплатне акције и новчану надокнаду коју грађани остварују у поступку приватизације („Службени гласник РС“, бр. 123/2007, од 26.12.2007), право располагања акцијама (продају на берзи) грађани стичу у року од 6 месеци од утврђивања тржишне вредности акција (моменат приватизације), а најкасније до 31.12.2010. године. У досадашњим бесплатним приватизацијама, према старом закону, било је случајева и да запослени у предузећима на основу стажа стекну бесплатне акције, надајући се да ће им оне донети приход од дивиденде, али акционарско друштво или лоше послује, па оствари губитак, тако да нема средстава за исплату дивиденди, или се фризирају финансијски резултати како би се избегла обавеза исплате дивиденде. Стицањем бесплатних акција Нафтне индустрије Србије, грађани стичу права по основу тих акција у складу са Законом о праву на бесплатне акције и новчану надокнаду коју грађани остварују у поступку

Управљање НИС-ом и бесплатна подела акција

Пише: Ружица Мрдаковић-Цветковић и Драган Михајловић
понедељак, 24 август 2009 15:43

приватизације

[\[6\]](#)

- право на новчану накнаду из средстава која се остваре продајом акција, односно удела евидентираних у Приватизационом регистру и Законом о приватизацији („Службени гласник РС”, бр. 38/01, 18/03 и 45/05).

„Поступак продаје акција и удела спроводи Акцијски фонд.

Акције отворених акционарских друштава продају се:

- 1) на организованом тржишту;
- 2) прихватањем понуде за преузимање;
- 3) јавним надметањем (аукцијом).

Акције затворених акционарских друштава, као и удели затворених акционарских друштава, продају се јавним надметањем (аукцијом).

Изузетно од ст. 2. и 3. овог члана, акције, односно удели, могу да се продају и путем прикупљања понуда.

Одлуку о начину продаје акција и удела доноси Агенција.

Цена по акцији по којој Акцијски фонд продаје акције не може бити мања од цене по акцији коју је платио купац капитала у поступку приватизације.

Цена по којој Акцијски фонд продаје уделе не може бити мања од цене коју је за одговарајући део капитала субјекта приватизације платио купац у поступку приватизације.

Акцијски фонд може, уз претходну сагласност Агенције, продају акција, односно удела, уговором поверити домаћим или страним специјализованим финансијским организацијама или брокерским друштвима.

Влада ближе уређује поступак продаје акција и удела.“ Прописано је чланом 12. закона.

С обзиром на то да су акције облик имовине, за имовину се увек везује обавеза плаћања пореза. Па да ли ће грађани на бесплатне акције плаћати порез. Законом о праву на бесплатне акције и новчану надокнаду коју грађани остварују у процесу приватизације предвиђено је да су бесплатне акције у потпуности ослобођене пореза и трошкова за прву продају (порез на пренос апсолутних права, порез на капиталну добит, накнада Централног регистра, накнада берзе, трошкови провизије брокера) која се изврши до 31.12.2011. године.

[\[7\]](#)

У овом раду покушали смо да сагледамо неке аспекте приватизације јавних предузећа и управљања приватизованим предузећем од стране менаџмента компаније када већински део својине преузме стратешки партнер, како се то одражава на права малих акционара, посебно оних који ће можда стећи акције по основу закона о бесплатној подели акција.

Аутори су доценти Мегатренд Универзитета

[\[1\]](#) Ружица Цветковић, докторска дисертација «Инострана средства у развоју Србије», стр. 191.

[\[2\]](#) Ружица Цветковић, докторска дисертација «Инострана средства у развоју Србије»,

стр. 196, Економски факултет Београд, 2008.

[3] Извор: Министарство економије и регионалног развоја Републике Србије (www.merr.sr.gov.yu 27.11.2007) и Влада Републике Србије (www.srbija.sr.gov.yu , децембар 2007)

[4] Ружица Цветковић, докторска дисертација «Инострана средства у развоју Србије», стр. 187. Извор података: Хрипунов, А., 2007, *Реч привредника* с. 11. и извештај са конференције за штампу малих акционара „Лукоил Беопетрола“, Политика 2.8.2007.

[5] Извор: Министарство економије и регионалног развоја Републике Србије (www.merr.sr.gov.yu 27.11.2007)

[6] Носилац права остварује право на новчану накнаду из средстава која се остваре продајом акција односно удела евидентираних у Приватизационом регистру (у даљем тексту: акције и удели). чл. 11. Закона о праву на бесплатне акције и новчану надокнаду коју грађани остварују у поступку приватизације.

[7] Стицање бесплатних акција од стране носилаца права у складу са чланом 18. овог закона, као и прва продаја бесплатних акција од стране носилаца права, не подлеже плаћању пореза на приход грађана по било ком основу, као ни плаћању пореза на пренос апсолутних права. чл. 20 . Закона о праву на бесплатне акције и новчану надокнаду коју грађани остварују у поступку приватизације.

Чланом 22. наведеног закона прописано је: Централни регистар ће по службеној дужности и без плаћања накнаде извршити отварање власничких рачуна свих носилаца права по списку носилаца права који ће му доставити Агенција, у року од 90 дана од дана пријема тог списка.

Управљање НИС-ом и бесплатна подела акција

Пише: Ружица Мрдаковић-Цветковић и Драган Михајловић
понедељак, 24 август 2009 15:43

Београдска берза неће обрачунавати и наплаћивати накнаду за прву продају бесплатних акција која се изврши до 31. децембра 2011. године.

Централни регистар не обрачунава и не наплаћује накнаду за салдирање прве продаје бесплатних акција која се изврши до 31. децембра 2011. године.